

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การพัฒนารูปแบบของคณาจารย์
การเรียนรู้ของโรงเรียนสุมนานัน จังหวัดสมุทรปราการ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative
Method) โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research:
PAR) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบของคณาจารย์แห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุมนานัน โดยการ
ดำเนินการวิจัย ตามหัวข้อดังนี้

1. พื้นที่ที่ศึกษาและเป้าหมายในการวิจัย
2. ผู้วิจัยร่วมและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. ขั้นตอนการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

พื้นที่ที่ศึกษาและเป้าหมายในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้โรงเรียนสุมนานัน เป็นพื้นที่ในการวิจัย ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัย
มีความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นอย่างดี และได้รับความร่วมมือจากผู้
เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย รวมทั้งสะดวกในการประสานงานและติดตามผลการวิจัย ประกอบกับ
โรงเรียนมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและมีความพร้อมในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้
โดยกำหนดยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้ไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี 2552 นอกจากนี้ครูและบุคลากร
ยังมีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาโรงเรียนอีกด้วย

เป้าหมายในการวิจัยหรือผู้ร่วมวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในโรงเรียน
สุมนานัน ปีการศึกษา 2552 จำนวน 17 คน

ผู้วิจัยร่วมและผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกผู้ช่วยผู้บริหารและครูที่ปฏิบัติงานใน
โรงเรียนสุมนานัน เป็นผู้วิจัยร่วม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความน่าเชื่อถือ
2. เป็นผู้ยินดีให้ความร่วมมือกับการวิจัย

3. มีประสบการณ์ปฏิบัติงานในโรงเรียนสุมนานไม่น้อยกว่า 3 ปีการศึกษา

4. เป็นผู้มีเหตุผล กล้าแสดงความคิดเห็น และมีคุณลักษณะของผู้นำ

สำหรับบทบาทหน้าที่ของผู้วิจัยร่วม มีดังนี้

1. สร้างความเข้าใจในกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแก่ครูและบุคลากร
2. อำนวยความสะดวกให้กิจกรรมการวิจัยดำเนินไปตามขั้นตอนที่กำหนด
3. กำกับ ติดตาม ประเมิน และสะท้อนผลกิจกรรมการวิจัย
4. ให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ ตามที่ผู้วิจัยร้องขอ

ในส่วนของผู้ให้ข้อมูลหลักนั้น ผู้วิจัยและผู้วิจัยร่วมได้พิจารณาาร่วมกันและกำหนดตัวบุคคลเพื่อให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ โดยบทบาทหน้าที่ของผู้ให้ข้อมูลหลักมีดังนี้

1. ให้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ แก่ผู้วิจัย
2. เป็นผู้รับรู้ข้อมูลและอธิบายความสัมพันธ์หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโรงเรียน
3. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินสภาพการณ์ในอดีต กรณีที่ผู้วิจัยต้องการ

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ แบ่งการดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ประกอบด้วย

1. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ทางทฤษฎีที่จะนำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์และสังเคราะห์กำหนดเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนา รูปแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้
2. ศึกษาแนวคิดด้านการพัฒนาหน่วยงานให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ ตามแนวคิดตัวแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้เชิงระบบของมาร์ควอดด์ (Marquardt, 1996) ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยที่มีความสัมพันธ์กัน 5 ระบบ ได้แก่ ด้านการเรียนรู้ (Learning) ด้านองค์การ (Organization) ด้านบุคคล (People) ด้านความรู้ (Knowledge) และด้านเทคโนโลยี (Technology) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบขององค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุมนาน
3. ศึกษาเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษาตามแนวคิดของเคมมิสและแม็คแท็กการ์ด (Kemmis & McTaggart, 1988) ที่ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) การสะท้อนผล (Reflection) ร่วมกับการศึกษาคำรา เอกสารและงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัย

จากการศึกษา ทบทวนเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์บูรณาการกับแนวคิดการพัฒนาหน่วยงานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้นของการพัฒนารูปแบบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุมนานัน

4. การเตรียมการก่อนเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงดำเนินการวางแผน เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลก่อนลงพื้นที่ที่ศึกษา

4.1 การเตรียมตัวผู้วิจัย ซึ่งผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุด ดังนั้น ก่อนลงพื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยจึงเตรียมตัวโดยศึกษากระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และบริบทของพื้นที่ที่ศึกษา โดยที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาโรงเรียนสุมนานัน จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นอย่างดี และได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย รวมทั้งสะดวกในการประสานงานและติดตามผลการวิจัย ประกอบกับโรงเรียนมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและมีความพร้อมในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยกำหนดยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้ไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี 2552 นอกจากนี้ครูและบุคลากรยังมีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาโรงเรียนอีกด้วย

4.2 การเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง อุปกรณ์ประกอบด้วย

4.2.1 เครื่องบันทึกเสียง สำหรับบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ระดับลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

4.2.2 กล้องถ่ายภาพดิจิทัล สำหรับบันทึกภาพบรรยากาศการประชุม การสนทนากลุ่มหรือสภาพแวดล้อมต่างๆ รวมทั้งชิ้นตอนอื่นๆ ในกระบวนการวิจัย

4.2.3 อุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมกลุ่ม และอุปกรณ์ในการนำเสนอ เช่น กระดานพลิกชาร์ต (Flip Chart) อุปกรณ์เครื่องเขียน เพื่อประโยชน์ในการเขียนข้อคิดเห็นต่างๆ ของกลุ่มในขณะวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ วิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ และการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้

4.2.4 อุปกรณ์ช่วยในการจดบันทึก ประกอบด้วยสมุดจด อุปกรณ์เครื่องเขียนเพื่อใช้บันทึกข้อมูลขณะสัมภาษณ์ระดับลึกและการจัดทำแผนพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยใช้บันทึกคำพูดและบรรยากาศการประชุม และพฤติกรรมของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการถอดเทป และการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4.2.5 แบบสำรวจความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ใช้สำรวจสภาพความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยพัฒนาจาก Learning Organization Profile: LOP ของ มาร์ควอดต์ (Marquardt, 2002, pp. 237 - 241)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ที่ศึกษา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือก โรงเรียนสุมนานัน ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนขนาดเล็ก สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ เขต 1 ด้วยเหตุผลที่ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ในพื้นที่ที่ศึกษาเป็นอย่างดี และได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย รวมทั้งสะดวกในการประสานงานและติดตามผลการวิจัย ประกอบกับโรงเรียนมีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและมีความพร้อมในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยกำหนดยุทธศาสตร์และตัวบ่งชี้ไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี นอกจากนี้ครูและบุคลากรยังมีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเองและพัฒนาโรงเรียนอีกด้วย

2. การเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา ผู้วิจัยเป็นผู้บริหาร โรงเรียนที่เป็นพื้นที่ที่ศึกษาอยู่แล้ว จึงสะดวกในการเข้าสู่พื้นที่ที่ศึกษา โดยผู้วิจัยได้แจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งองค์กร ไม่มีผลเสียต่อโรงเรียน ไม่ทำให้โรงเรียนเสียเวลาเพราะเป็นงานที่โรงเรียนปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว ผู้วิจัยได้วางแผนพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในทุกขั้นตอนของการวิจัย ตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูลจนกระทั่งเผยแพร่ผลการวิจัย โดยต้องได้รับคำยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยพร้อมที่จะชี้แจงข้อมูลอย่างชัดเจน ถึงจุดมุ่งหมายของการวิจัย การตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัยหรือไม่เป็นการตัดสินใจของผู้ให้ข้อมูลหลัก (สุภางค์ จันทวานิช, 2548, หน้า 177)

3. การสร้างความสนใจร่วมกัน ในเรื่องการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้ช่วยผู้บริหาร ครูของโรงเรียน มาร่วมประชุมปรึกษาหารือทั้งอธิบายวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้ทุกฝ่ายเข้าใจ นอกจากนี้ผู้วิจัยสร้างความสนใจร่วมกันในเรื่อง การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยจัดการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ และเรียนเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในเรื่องดังกล่าวเพื่อสร้างความตระหนักถึงความสำคัญขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน

4. การพัฒนารูปแบบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดของเคมมิสและแม็คแท็กการ์ท (Kemmis & McTaggart, 1988) ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection)

4.1 ขั้นวางแผน เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัย ผู้บริหาร และครู ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการของโรงเรียนในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิค A-I-C ซึ่งเป็นกระบวนการประชุมที่มีวิธีการหรือขั้นตอนที่เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมประชุมได้มีโอกาสสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจถึงสภาพ

ปัญหา ข้อจำกัด ความต้องการและศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ เป็นกระบวนการที่ประชุมระดมพลังสมอง เพื่อแก้ไขปัญหาและแนวทางในการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งวิธีการของ A-1-C เป็นการเชิญคนที่ร่วมทำงานทั้งหมดเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งจะดำเนินการใน 3 ขั้นตอนดังนี้ (ชอบ เข้มกลัด และ โกวิทช์ พวงงาม, 2547, หน้า 54-58)

ขั้นตอนที่ 1 A หมายถึง Appreciation เป็นการทำให้ทุกคนยอมรับและชื่นชมคนอื่น โดยไม่แสดงการต่อต้านหรือวิพากษ์วิจารณ์ ทุกคนจะมีโอกาสแสดงออกอย่างทัดเทียมด้วยภาพ ข้อเขียน หรือคำพูด ว่าเขาเห็นสถานการณ์ปัจจุบันเป็นอย่างไรและเขาอยากเห็นความสำเร็จในอนาคตอย่างไร ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีโอกาใช้ข้อเท็จจริง เหตุผล และความรู้สึก ตลอดจนการแสดงออกมาในลักษณะต่างๆ ตามความจริง เมื่อทุกคนที่แสดงออกได้รับการยอมรับจากคนอื่นจะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่ดี มีความสุข ความอบอุ่น และเกิดพลังขึ้นในระหว่างคนที่มาประชุมด้วยกัน ซึ่ง A เป็นการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็น รับฟังยอมรับ และสรุปร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2-1 หมายถึง Influence เป็นการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แต่ละคนมีอยู่มาช่วยกันกำหนดวิธีการ หรือยุทธศาสตร์ ที่จะทำให้บรรลุวิสัยทัศน์ร่วมกัน วิธีการที่เสนอแนะมาทั้งหมดจะถูกนำมาจัดหมวดหมู่ แยกแยะ และพิจารณาร่วมกันจนกระทั่งได้วิธีการที่กลุ่มเห็นพ้องต้องกันว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จที่กลุ่มต้องการ ซึ่ง I เป็นการกำหนดยุทธศาสตร์ มาตรการและเสนอทางเลือก เพื่อให้บรรลุความมุ่งหวัง บรรลุภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. คิดกิจกรรมโครงการที่จะทำให้บรรลุตามความมุ่งหวัง/ ภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งดำเนินการโดยให้แต่ละคนคิดยุทธศาสตร์ ประมาณคนละ 1-3 ข้อ จากนั้นเขียนยุทธศาสตร์ลงบนแผ่นกระดาษย่อยแผ่นละ 1 ข้อ อธิบายแลกเปลี่ยนความคิดในกลุ่มเล็ก คัดเลือกยุทธศาสตร์ที่เห็นว่ามีดีที่สุดประมาณ 3- 5 ข้อ อภิปรายแลกเปลี่ยนกันดีเพื่อหาข้อยุติที่มีเหตุผล กลุ่มพอใจมากที่สุด ยอมรับมากที่สุด

2. จัดลำดับความสำคัญ

ขั้นตอนที่ 3 C หมายถึง Control เป็นการนำวิธีการมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) อย่างละเอียด ทำอะไร มีหลักการและเหตุผลอย่างไร มีเป้าหมายอย่างไร ใครรับผิดชอบเป็นหลัก ใครต้องให้ความร่วมมือ จะใช้งบประมาณค่าใช้จ่ายอย่างไร จากแหล่งใด ในขั้นนี้สมาชิกแต่ละคนจะเลือกว่าตนสมัครใจรับผิดชอบเรื่องใด ใครจะให้ความร่วมมือในเรื่องใด ใครจะเป็นผู้ร่วมวางแผนปฏิบัติการข้อใด เป็นการกำหนดข้อผูกพันให้ตนเอง เพื่อควบคุมให้เกิดการกระทำอันจะนำไปสู่การบรรลุผลที่เป็นเป้าหมายหรืออุดมการณ์ร่วมกันของกลุ่มในที่สุด ซึ่ง C

เป็นการทำงานร่วมกัน โดยนำเอาโครงการและกิจกรรมมาสู่การปฏิบัติและจัดกลุ่มดำเนินการที่แต่ละคนถนัด

เมื่อได้แผนการพัฒนางานของโครงการแห่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ของโรงเรียนที่สร้างขึ้นโดย ผู้วิจัย ผู้วิจัยร่วม และครูเรียบร้อยแล้ว เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลหลัก ร่วมกันตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำไปปฏิบัติและความถูกต้องของรายละเอียด แล้วจึงนำไปดำเนินการตามแผน

4.2 ขั้นปฏิบัติตามแผน เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นหลังจากเมื่อแผนที่ได้กำหนดไว้ถูกนำไปใช้ เพื่อพัฒนางานของโครงการแห่งการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ที่ต้องการ โดยให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงาน ขั้นตอน ผู้วิจัยทำหน้าที่ในการส่งเสริมช่วยเหลือสนับสนุนให้คำปรึกษา เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมให้สำเร็จตามที่วางแผนไว้

4.3 ขั้นสังเกตผล เป็นการหาความก้าวหน้าของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้ นำแผนที่วางไว้ไปสู่การปฏิบัติภายใต้บริบทของสถานการณ์นั้น ๆ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยจัดบรรยากาศให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการพิจารณา รวบรวมข้อมูล สังเกตผล และแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการปฏิบัติตามกิจกรรมต่าง ๆ ที่วางแผนการดำเนินการไว้ในแผนพัฒนางานของโครงการแห่งการเรียนรู้ ที่สำคัญสมาชิกทุกคนจะต้องร่วมกันสังเกตควบคู่ไปกับการนำไปปฏิบัติ โดยใช้เครื่องมือในการสังเกตที่ร่วมกันสร้างขึ้นในขั้นตอนของการวางแผน เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือและเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์

4.4 ขั้นสะท้อนผล เป็นการจัดบรรยากาศให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบผลการดำเนินการ โดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้เพื่อนำไปสู่การปรับแผนการพัฒนางานของโครงการแห่งการเรียนรู้ต่อไป ในขณะที่มีการสะท้อนทบทวนผล หากพบว่าผลที่ได้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยและไม่เป็นที่พอใจของสมาชิกทุกคน กลุ่มจะต้องร่วมกันวางแผนการดำเนินการใหม่เพื่อให้ได้กระบวนการที่ดีที่สุดและสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนางานของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน

การดำเนินการวิจัย การพัฒนารูปแบบของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุมนานัน ผู้วิจัยได้วางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์ การจดบันทึก การสังเกต แล้วนำมาวิเคราะห์และแปลความหมายในภาพรวม และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ภายหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล ทบทวนข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ว่าข้อมูลน่าเชื่อถือเพียงใด มีความหมายอย่างไร ความสัมพันธ์กับปรากฏการณ์อื่น ๆ และลักษณะของข้อมูลที่ได้อยู่ในระดับใด สมควรต้องเก็บเพิ่มเติมอีกหรือไม่ ผู้วิจัยใช้แนวคิดของโคไลซซี (Colaizzi, 1978) ในการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยา ดังนี้

1. ผู้วิจัยอ่านข้อมูลทั้งหมด แล้วทำความเข้าใจในภาพรวมของปรากฏการณ์ ความรู้สึก ความนึกคิด ตามความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูล
2. รวบรวมปรากฏการณ์ทั้งหมดที่ได้จากการจดบันทึกคำบรรยาย ข้อมูลที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมด นำมาจัดกลุ่มคำ (Phrase) ที่เป็นข้อมูลประเภทเดียวกันของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน
3. อ่านทบทวนกลุ่มคำทั้งหมดที่จัดไว้เป็นกลุ่ม จนกระทั่งเข้าใจความคิด และความต้องการของผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด
4. จับข้อความ คำหรือประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก คัดข้อความที่ไม่จำเป็นหรือไม่เกี่ยวข้องออกไป
5. ให้ความหมายหรือตีความในแต่ละข้อความหรือแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์
6. จัดกลุ่มคำหรือประเด็นที่มีความหมายในกลุ่มเดียวกันมาไว้ด้วยกัน ตั้งชื่อหลักของกลุ่มคำหรือประเด็น
7. เขียนคำอธิบายความหมายทั้งหมดของชื่อหลักที่ตั้งไว้ให้ครอบคลุมและชัดเจน
8. นำข้อความที่เขียนทั้งหมดกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักและสมาชิกกลุ่มพิจารณาอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบและยืนยันความถูกต้อง
9. ในกรณีที่มีข้อมูลใหม่เกิดขึ้นจากการตรวจสอบความถูกต้อง ผู้วิจัยจะนำข้อมูลใหม่ที่เกิดขึ้น มาเขียนคำอธิบายให้เกิดความครอบคลุมมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การรับรองรูปแบบของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ได้พัฒนาขึ้นมา

ในการวิจัยครั้งนี้ เมื่อดำเนินการพัฒนารูปแบบของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนตามแผนงานข้อมูลอิมิตีจากการสังเกต สัมภาษณ์ สอบถาม ศึกษาเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการปฏิบัติตามแผนการพัฒนารูปแบบของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน ผู้วิจัยและครูที่ได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมตามแผนพัฒนาดังกล่าว ได้ร่วมกันวิเคราะห์และสรุปเป็นรูปแบบของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุมานัน และ ได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้เหมาะสมและได้จัดให้มีการรับรองรูปแบบโดยกำหนดเป็นวาระเพื่อพิจารณาในการประชุมครูประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2553 เพื่อร่วมกันพิจารณารับรองเป็นรูปแบบของโครงการแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุมานัน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยวิธีการ ดังนี้

1. การศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลการจากแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้

2. การสำรวจสภาพความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยใช้แบบสำรวจที่ได้พัฒนาจาก Learning Organization Profile: LOP ของมาร์ควอดต์ (Marquardt, 2002, pp. 237 - 241) ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ พลวัตแห่งการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนองค์กร การเพิ่มอำนาจแก่บุคคล การจัดการความรู้ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี จำนวน 50 ข้อ ซึ่งมาร์ควอดต์กำหนดระดับการให้คะแนนไว้ดังนี้

4	หมายถึง	นำมาปฏิบัติทั่วทั้งองค์กร
3	หมายถึง	นำมาปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่
2	หมายถึง	นำมาปฏิบัติพอสมควร
1	หมายถึง	น้อยหรือไม่ได้ปฏิบัติเลย

เมื่อได้ค่าคะแนนแล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย จากนั้นนำมาแบ่งกลุ่ม ค่าจำนวนจากสูตรการหาอันตรภาคชั้น (สุวิมล ศิริกาพันธ์, 2546, หน้า 20) คือ

$$\begin{aligned} \text{อันตรภาคชั้น} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}} \\ &= \frac{4 - 1}{4} \\ &= 0.75 \end{aligned}$$

ได้เกณฑ์การให้ความหมายดังนี้

ช่วงคะแนน 3.26 - 4.00	หมายถึง	นำมาปฏิบัติทั่วทั้งองค์กร
ช่วงคะแนน 2.51 - 3.25	หมายถึง	นำมาปฏิบัติเป็นส่วนใหญ่
ช่วงคะแนน 1.76 - 2.50	หมายถึง	นำมาปฏิบัติพอสมควร
ช่วงคะแนน 1.00 - 1.75	หมายถึง	น้อยหรือไม่ได้ปฏิบัติเลย

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เป็นการเข้าไปอยู่และปฏิบัติตนให้เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่ศึกษา ซึ่งเป็นการสังเกตด้วยตัวผู้วิจัยเอง โดยผู้วิจัยเลือกการมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต (Participant as Observation) เข้าร่วมในกิจกรรมและเปิดเผยเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ด้านการวิจัยของตนเอง

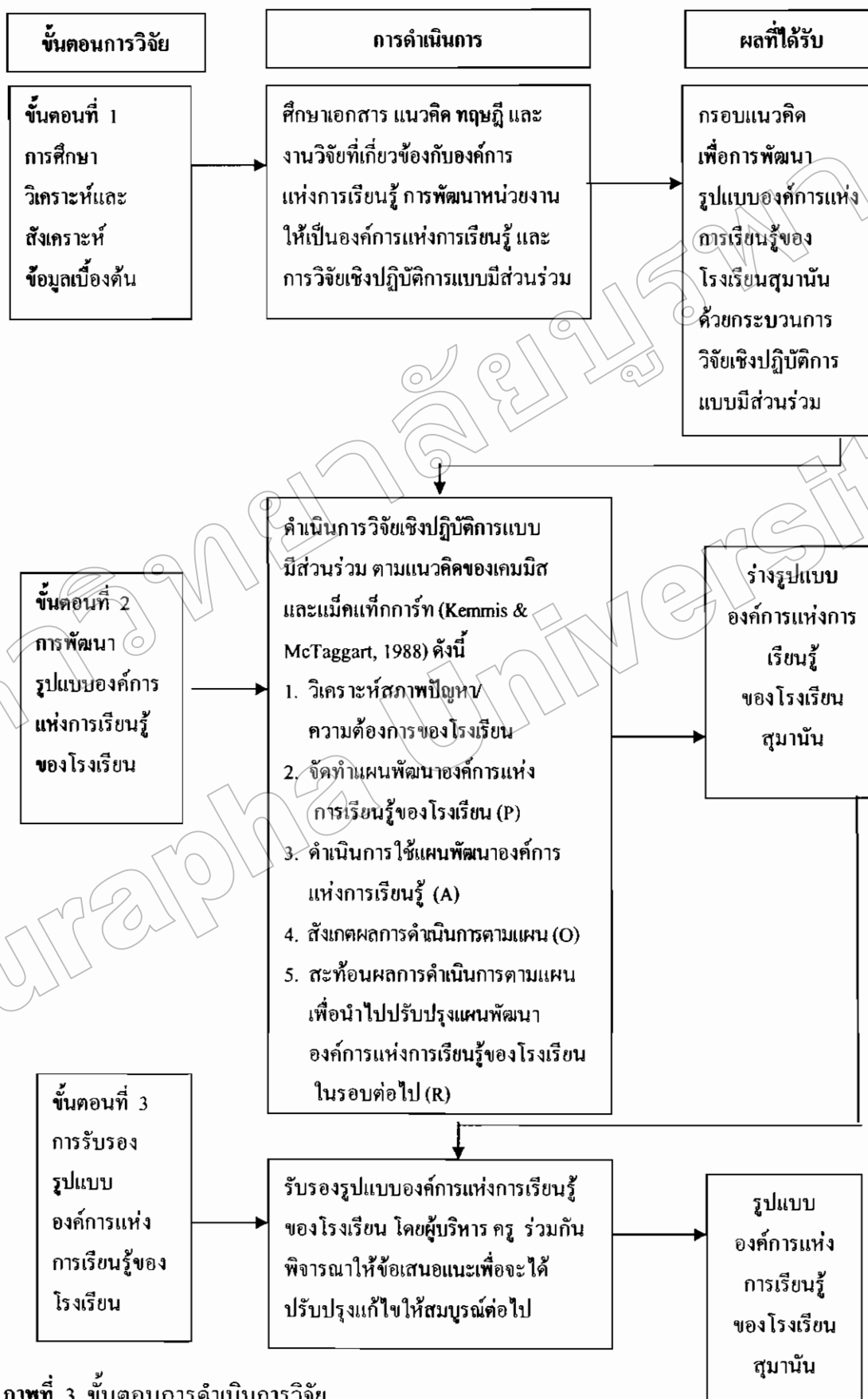
4. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เนื่องจากการศึกษาการพัฒนารูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสุमानัน นอกจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ แล้ว จำเป็นที่ผู้วิจัยต้องศึกษาความคิด และความเข้าใจในทัศนคติร่วมกันหรือแตกต่างกันในกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มด้วยการจัดสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion) ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่เป็นผลวัดของกลุ่ม (Group Dynamic) จะเป็นสิ่งกระตุ้นให้แต่ละคนในกลุ่มแสดงความคิดเห็นและทัศนคติของคนออกมาอย่างเปิดเผยและจริงใจ โดยที่ผู้เข้าร่วมกลุ่มนี้มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน (Homogeneous) ในส่วนที่จะมีผลต่อความคิดเห็นหรือทัศนคติที่เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา มีผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) เป็นผู้จุดประเด็นการสนทนาและกระตุ้นให้ผู้ร่วมสนทนาพูดคุยกันในหัวข้อที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ล่วงหน้า โดยที่ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถามที่ใช้ในการดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม ในลักษณะของแนวคำถามที่ถามถึงความรู้สึก ฐานความคิด การตัดสินใจ การใช้เหตุผล แรงจูงใจหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยความคิดเห็นของคน ๆ หนึ่งในกลุ่ม อาจจะกระตุ้นให้คนอื่น ๆ ในกลุ่มพูดและแสดงความคิดเห็นของตนเองออกมา เพราะการจัดสนทนากลุ่มเป็นการใช้หลักการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม (Group Interaction) เป็นเครื่องมือให้ได้มาซึ่งข้อมูลและคำตอบเป็นข้อมูลและคำตอบซึ่งไม่อาจหาได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ โดยกลุ่มที่ผู้วิจัยเจาะจงในการสนทนากลุ่มคือ ครูผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 17 คน

5. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – Depth Interview) เพื่อติดตามการปฏิบัติตามแผนพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยสัมภาษณ์ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียน

การตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดการวิจัย เพื่อสร้างความวางใจ (Credibility) ของผลการวิจัย โดยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลหลากหลายวิธี โดยเริ่มจากการสังเกต การสัมภาษณ์ แล้วนำมาบันทึก รวมทั้งพิจารณาวิธีการทำทาง พฤติกรรม บรรยากาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักและสมาชิกที่ทำกิจกรรมกลุ่ม เพื่อนำมาประกอบการแปลความหมายร่วมกับผลการถอดเทปและการบันทึกภาคสนามวิธีการอื่น นอกจากนี้ยังใช้วิธีการตรวจสอบจากสมาชิก (Member Check) โดยนำข้อมูลที่ได้อีกกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักอ่านหรือถามซ้ำอีกครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย